

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 5. No. 18. 1940

TÜRK HAKİMİ FARABİNİN UDU

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Hakim ve feylesof Farabının tercemei halinden bâhis eserlerde musikişinas olduğunu ve bir musiki aletinin tarafından keşfedildiğini öğreniyoruz. (Elmedhal fi musiki) eserini musiki tarihi âlimleri pek mühim buluyorlar. Bunun fransızcası da basılmıştır (1).

İbni Ebi Usaybia, Tabakatül'etıbbâ eserinde (2): (Farabi) ilmi musikinin nazariyat ve ameliyatında gayei kusvaya vasıl olmuştu. Mu-maileyh bir musiki aleti icad etmişti. Çaldığı vakitte insanın bilcümle hissiyat ve infialâtını tahrik ederdi, diyor.

(سيف الدولة حمداني) nin sazen-deleri biraz fasıl yapıdıkta şeyh (Farabi) ademi iltifat ve çendan istimama tekayyüd etmeyip kendi cebinden biraz ağaç parçaları çıkarıp birbirlerine zam ve bir garib saz peyda ve serâgazi negamât eyledikte ehali meclise dıhk (gülme) ârız olup ol kadar güldüler ki bi-hud olunca ondan ol aleti bozup üslûbi âhar üzere edip çaldıkta cümle bükâ edip ağlaştılar ve yine bozup bir tarzı âhar üzere çaldıkta cümlesi hâba varıp Farabi dahi âlâtın alıp bir kimse vâkif olmaksızın çıkıp gitti. Hâbdan kalktıktan Farabiden nişan bulmadılar. Seyfûddevele buna pek ziyade muhabbet edip ikram eyledi . . . diye yazılıdır. Birinciden Farabının iyi bir musikişinas olduğunu, bundan da musiki hakkındaki liyakatinin efsaneleştiğini öğreniyoruz. Demek ki Farabının musikiye, musiki negamatına ve nazariyatına derin vukufu vardır.

(1) Kitabu L-Musiqi Al Kabir T. I ve II (Baron Rodolphe D'Erlanger) 1930, 1935, 1938 Paris. P. Geuthner

(2) Tıp Tarihi Enstitüsü kütüphanesi. Cilt 1. S. 134 - 140.

(3) Sütlücede Mahmud ağa camii imam ve hatibi Hasan Ayni nushasındaki nôtundan.

SELÇUKLULAR ZAMANINDA SEYYAR HASTAHANENİN MÜESSİSİ

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Kütüphaneler umum müdürü merhum Hasan Fehmi Turgal çok mutalea eder ve şark dillerini iyi bilir bir âlim olduğu cihetle okudukları eserlerden mühim notlar toplamışlardır. Bunları zaman zaman bize gönderir ve yazdığı eserlerde de bunlardan istifade ederlerdi. Nitekim bu nottan kısmen Selçuk Tababeti eserim için de vaktile müstefid olmuşum. Bu vesikayı metrûk evrakının mahiyetini tedkika memur olan profesör Şerefeddin Yaltkaya buldu. Bu vesikanın bir suretini bize lûtfetti. O vesikayı Hasan Fehmi Torgalı rahmetle anarak ve profesör Şerefeddin Yaltkayaya teşekkür ederek buraya aynen alıyorum :

(عبيد الله ويا عبدالله ابن المظفر الباهلي الاندلسي) 486 (1) da مريه de doğmuş ve 516 (2) 518 (3) de iki defa haccetmiş, Dımişk ve İskenderiyede okuduktan sonra Bağdada gidip orada küçük çocuklara hocalık etmiş ve 521 (4) de Melikşahın oğlu Mahmudun tabibi olmuş idi ki bu zat bu hükümdarın ordusu için kırk deve ile naklolunan seyyar bir hastahane tesis etmişti. (نفع الطيب من غصن الاندلس الرطيب) c.2, s. 655)

Damek tarihlerimizde mevzuu bahsolan seyyar hastahanenin müessisi olan tabibi bu kayd ile öğreniyoruz.

Esasen tarihlerimiz bu hastahaneden bahseder. Sultan Mehmed

(1) 1093 - 486

(2) 1122 - 516

(3) 1124 - 518

(4) 1127 - 521

bin Melikşah devrinde Selçuklu ordularında 40 adet deve katarile nakledilen askerî hastahaneler vardı, diye kaydeder (1). Elbizari (s. 136 - 137) de onun hayır hususundaki ihtira'larından birisi de Sultanın ordusu için yüz deve ile hastahanesini, alât ve haymesini ve tabiplerini ve gulâmlarını ve hastalarını nakleden bir seyyar hastahane kurmuş olmasıdır demektedir.

(1) Dr. A. Süheyl Ünver. Selçuk Tababeti. Türk Tarih kurumu neşriyatından 1940.